

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

กลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Strategies for Development and Driving the Development of students Desired Characteristics Using Education Research Network

ชื่อนักวิจัย

นักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สุวรรณน้อย

ผู้วิจัยร่วม : รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญนี แนนรท

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ. 2552

ประเภทของงานวิจัย

อื่นๆ

คำสำคัญ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

สภาคณบดีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เห็นควรให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อน และกลยุทธ์พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ด้วยการผนึกกำลังแบบพหุภาคี คือ โรงเรียน ครอบครัว (บ้าน) สถาบันอุดมศึกษา องค์กรภาคประชาชนและท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา และแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมีเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาเป็นฐานกำลังสำคัญในการประสานความร่วมมือบูรณาการองค์ความรู้ เชื่อมโยงกลยุทธ์ และเสริมสร้างพลังอำนาจ ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทั้งนี้ เครือข่ายวิจัยการศึกษาได้มีการก่อตั้ง และได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่ายจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งถือเป็นการปูพื้นฐานให้เกิดเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกันตั้งแต่ระดับประเทศ ภูมิภาค จังหวัด สถานศึกษา และตัวบุคคล โดยมีสถาบันอุดมศึกษา 12 แห่ง เป็นแม่ข่ายระดับภูมิภาคที่คอยเป็นจุดเชื่อมต่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายโยงใยกันทั่วทั้งประเทศ และในการวิจัยครั้งนี้ จึงใช้ฐานของเครือข่ายการวิจัยการศึกษาในการผลักดันกลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้เกิดขึ้นร่วมกันภายใต้โครงสร้างของเครือข่ายที่มีอยู่ ลงไปจนถึงระดับผู้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

จุดมุ่งหมายของโครงการวิจัยจึงมุ่งเน้น การเสริมพลังอำนาจให้ผู้บริหาร ครู และพ่อแม่ผู้ปกครอง ให้มีความตระหนักความสามารถ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รวมถึงการแสวงหากลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ลงสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา โดยสรุปผลการวิจัยนี้จะได้รับกลยุทธ์สองประเภท ได้แก่ (1) กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ (2) กลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และนอกจากโครงการนี้จะมีส่วนช่วยสร้างนักวิจัยซึ่งเป็นนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการในท้องถิ่น และครูนักวิจัยในโรงเรียนแล้ว ยังทำให้ได้ผลผลิตที่เป็นนวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นผลจากการทำวิจัยและพัฒนาของครูภายใต้การสนับสนุนและการทำงานร่วมกันกับนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาและในท้องถิ่น และมุ่งหวังว่าจะได้บทเรียนที่เป็นการปฏิบัติดี (good practices) ที่เกิดจากการวิจัยแบบร่วมมือร่วมพลังของทุกฝ่าย ตลอดจนองค์ความรู้ที่นำไปสู่การกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับรัฐบาลในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสู่สังคม

📖 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรทดลองที่เป็นผลจากการวิจัยและพัฒนา 2 ตัวแปร คือ

1) กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “นวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา” หมายถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่นักวิจัยและครูอาจารย์ในโรงเรียนได้คิดพัฒนาขึ้นและนำไปปฏิบัติ

2) กลยุทธ์การขับเคลื่อนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึงวิธีการที่สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย หรือเครือข่ายวิจัยการศึกษาใช้ในการเสริมพลังอำนาจให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสามารถในการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และนำสู่การปฏิบัติในโรงเรียน

ผลการวิจัยและพัฒนาจากกลยุทธ์ทั้งสองประเภทนี้จะส่งผลต่อตัวแปรตาม ซึ่งมี 2 ระดับ คือ

ผลการวิจัยระดับแรก เป็นผลของการเสริมพลังอำนาจผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้ได้วิธีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และได้วิธีการขับเคลื่อนให้เกิดการวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในโครงการวิจัยนี้ประกอบด้วย คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย นักวิชาการในเขตพื้นที่ เช่น ศึกษานิเทศก์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา บุคลากรจากหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานบริหารการศึกษาท้องถิ่น (เทศบาล) เป็นต้น

ผลการวิจัยระดับที่สอง เป็นผลที่เกิดขึ้นจากนักเรียน ได้แก่ ระดับของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนอันเป็นผลจากการวิจัยและพัฒนาของครูในโรงเรียน ตามกรอบของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่โรงเรียนกำหนดขึ้นทั้งสามด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้

📖 วิธีการวิจัย

โครงการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research & Development: R & D) ทั้งนี้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R & D) ในแต่ละเครือข่ายวิจัยการศึกษา ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษา 12 แห่ง เป็นแม่ข่าย ดูแลลูกข่ายในแต่ละภูมิภาค ทั่วประเทศ ได้ดำเนินการวิจัยใน 2 ระดับ คือ **การวิจัยและพัฒนาระดับที่ 1** เป็นการวิจัยและพัฒนาของนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ลงสู่การปฏิบัติของครูในโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัย **การวิจัยและพัฒนาระดับที่ 2** เป็นการวิจัยและพัฒนาของครูในโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัยของ

เครือข่ายวิจัยการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย โดยทำหน้าที่วิจัยและพัฒนานวัตกรรมสำหรับพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

ลักษณะของการดำเนินงานในโครงการอยู่ในรูปของเครือข่ายวิจัย ซึ่งบริหารงานโดยสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายแต่ละแห่ง การออกแบบการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรหรือนวัตกรรมเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการซึ่งเป็นอาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และพ่อแม่ผู้ปกครองในโรงเรียน โดยมีครูในโรงเรียนเป็นผู้ปฏิบัติตามนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น ทั้งนี้ กิจกรรมการวิจัยประกอบไปด้วย กิจกรรมหลัก ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละกิจกรรม ดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นโรงเรียนนำร่อง (หน่วยปฏิบัติการวิจัย) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเน้นความสมัครใจ และเลือกโรงเรียนที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด 3 ประการ คือ (1) ระดับการศึกษาที่ให้บริการ ซึ่งแยกเป็นระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา (2) ที่ตั้งของโรงเรียน ซึ่งแยกเป็นโรงเรียนในเมืองและนอกเมือง (3) ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่นักเรียน (school performance) ซึ่งแยกเป็น 2 ระดับ คือระดับดีเด่น เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านนักเรียนมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น และโรงเรียนปกติทั่วไป

2) การพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์และกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีการดำเนินกิจกรรมคือ (1) ศึกษาองค์ความรู้ที่คณะนักวิจัยจากส่วนกลางได้ทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (2) ทำการวิจัยเอกสารเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สู่การปฏิบัติในโรงเรียน ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการในเขตพื้นที่ ผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียน (3) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สู่การปฏิบัติในโรงเรียน พร้อมจัดทำคู่มือการดำเนินโครงการ (4) จัดทำเอกสารคู่มือการพัฒนานวัตกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อใช้ในการเสริมพลังอำนาจบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทุกระดับ เช่น การประชุมปฏิบัติการสำหรับครู/ผู้บริหาร และเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และเป็นตัวอย่างเพื่อให้ครูและผู้บริหาร ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัยนวัตกรรมของตนเอง โดย ครูเป็นผู้วิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้วยตนเอง

3) การเสริมพลังอำนาจครู ผู้บริหารโรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง มีการดำเนินกิจกรรมดังนี้

(1) สถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายระดับภูมิภาคจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะการวิจัยและพัฒนาแนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ศึกษา ในกลุ่มผู้บริหารและครูอาจารย์ในโรงเรียน ให้เข้าใจหลักการและแนวปฏิบัติ

(2) ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียน โดยดำเนินการในลักษณะของการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลังร่วมกับนักวิชาการในพื้นที่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน

(3) ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูเกี่ยวกับการออกแบบและวางแผนการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยดำเนินการในลักษณะของการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลังร่วมกับนักวิชาการในพื้นที่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน

(4) ให้การส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน โดยดำเนินการในลักษณะของการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลังร่วมกับพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนที่ร่วมเป็นเครือข่าย นักวิชาการในพื้นที่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียน

(5) ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาคุณลักษณะที่เรียกว่า “นวัตกรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ศึกษา” (Character Education Innovation) ในรูปแบบต่างๆ และแนวทางการประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

4) การนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน และประเมินความสำเร็จของโครงการ

นักวิจัยในระดับแม่ข่ายได้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานตามแผนงาน การประเมินความสำเร็จของโครงการเป็นระยะ รวมทั้งการตรวจเยี่ยมในโรงเรียน และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแผนงานกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะขั้นตอนนี้มีการดำเนินงาน 3 ส่วน คือ 1) **วิธีการประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน** วิธีการที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จของการดำเนินโครงการวิจัยนี้ใช้วิธีผสม คือ การสำรวจความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มสนทนา และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ โดยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย (1) นักวิจัยแม่ข่าย (2) ครูอาจารย์ในโรงเรียนที่เป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัย (3) ผู้บริหารสถานศึกษา (4) พ่อแม่ผู้ปกครองนักเรียน (5) นักเรียน 2) **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ประกอบไปด้วยเครื่องมือวิจัย 4 ระดับ ตามโครงสร้างของเครือข่าย คือ (1) เครื่องมือวิจัยจากส่วนกลาง (2) เครื่องมือวิจัยระดับแม่ข่าย (3) เครื่องมือวิจัยระดับแม่ข่ายรอง (จังหวัด) (4) เครื่องมือระดับหน่วยปฏิบัติการวิจัย ทั้งนี้เครื่องมือในระดับที่ 2 ถึง 4 แตกต่างไปตามบริบทการวิจัยของแต่ละเครือข่าย ส่วนเครื่องมือวิจัยจากส่วนกลาง ประกอบไปด้วย (1) คู่มือการดำเนินงานโครงการวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัยการศึกษา (2) คู่มือสำหรับครู: แนวทางการพัฒนางานวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน (3) เครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงาน และผลการวิจัย (4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อประเมินความสำเร็จ เป็นแบบสำรวจเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษารวบรวมจำนวนนักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งก่อนและหลังการใช้นวัตกรรม โดยให้แต่ละแม่ข่ายออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินนักเรียนเอง ตามบริบทของตัวแปรด้านคุณลักษณะที่ทำการศึกษา และเมื่อสิ้นสุดโครงการ ได้จัดประชุมแม่ข่ายทั้ง 12 แห่ง เพื่อทำ SWOT Analysis ประเมินจุดเด่น จุดควรพัฒนา โอกาส และข้อเสนอแนะของการวิจัยในช่วงตลอดโครงการที่ผ่านมา 3) **การวิเคราะห์ข้อมูล** มีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และ ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ฐานนิยม ร้อยละ

ผลการวิจัย

1. **ผลการศึกษาแนวคิดกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน** สามารถจำแนกกลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้เป็น 6 ประเภท เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานวิจัยของแต่ละแม่ข่าย คือ (1) กลยุทธ์การสร้างนโยบายสาธารณะด้านการพัฒนาคุณลักษณะ (2) กลยุทธ์การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (3) กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนอย่างมีระบบ (4) กลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ (5) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างกระแสสังคม (6) กลยุทธ์การวิจัยและการจัดการองค์ความรู้ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

2.1 **ผลจากการวิเคราะห์เอกสาร** สามารถจำแนกกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้เป็น 4 ประเภท เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานวิจัยของแต่ละแม่ข่าย คือ (1) กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม (2) กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ (3) กลยุทธ์การเคลื่อนไหวทางสังคม (4) กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อประชาชน

2.2 **การวางแผนเพื่อการถ่ายทอดกลยุทธ์การพัฒนาและกลยุทธ์การขับเคลื่อนในระดับแม่ข่าย** คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในฐานะสถาบันผู้ประสานงานเครือข่ายหลัก ร่วมกับคณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย 12 แห่ง ได้กำหนดแนวทางและสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการวิจัย และการกำหนดกรอบการดำเนินกิจกรรมการวิจัย

2.3 การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สู่การปฏิบัติของครูในโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่าย 12 แห่ง พบว่า กลยุทธ์ที่ใช้ของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายทั้ง 12 แห่ง เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในโครงการวิจัยหลัก

3. ผลการนำกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาเครือข่ายที่เป็นหน่วยปฏิบัติการวิจัย

3.1 จำนวนตัวแปรด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า จำนวนตัวแปรคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่หน่วยปฏิบัติการวิจัยกำหนดเป็นตัวแปรวิจัยมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความรับผิดชอบ ($n = 70, 14.31\%$) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ($n = 65, 13.29\%$) ความมีวินัย ($n = 53, 10.84\%$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมและด้านสังคม มีจำนวนตัวแปรที่ศึกษาเท่ากัน 16 ตัวแปร คิดเป็นร้อยละ 37.21 และด้านการเรียนรู้ มีจำนวน 11 ตัวแปร คิดเป็นร้อยละ 25.58

3.2 จากการสังเคราะห์แนวคิด รวมถึงรูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการ หรือลักษณะของนวัตกรรมคุณลักษณะศึกษาที่หน่วยปฏิบัติการวิจัยได้ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน มี 12 ประเภท คือ (1) นวัตกรรมหลักสูตรแบบบูรณาการ (2) นวัตกรรมกระแสนิยม (3) นวัตกรรมขบวนการบูรณาการ (4) นวัตกรรมริเริ่มจากนักเรียนร้อยแปดแบบ (5) นวัตกรรมที่ทำให้เข้าระบบสถาบัน (6) นวัตกรรมอิงการเรียนรู้จากการบริการ (7) นวัตกรรมการประชุม (8) นวัตกรรมที่เป็นนิสัยประจำ (9) นวัตกรรมการพัฒนาตนเอง (10) นวัตกรรมการประยุกต์ในโลกแห่งความเป็นจริง (11) นวัตกรรมร่วมมือร่วมพลัง (12) นวัตกรรมเรียนรู้จากตัวแบบ และเมื่อพิจารณาจำนวนนวัตกรรมคุณลักษณะศึกษาในแต่ละประเภท พบว่า ประเภทนวัตกรรมที่หน่วยปฏิบัติการวิจัยมีการปฏิบัติมากที่สุดหรือให้ความสำคัญใน 3 ลำดับแรก ได้แก่ นวัตกรรมที่เป็นนิสัยประจำ นวัตกรรมขบวนการ บูรณาการ และนวัตกรรมหลักสูตรแบบบูรณาการ ตามลำดับ

3.3 ผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ พบว่า จำนวนหน่วยปฏิบัติการวิจัย ที่มีผลการประเมินพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในภาพรวมทุกเครือข่าย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม ด้านสังคม และด้านการเรียนรู้ และจากกลุ่มผู้ประเมินทั้ง 4 กลุ่ม คือ ครู ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน และเพื่อนนักเรียน หลังดำเนินการวิจัยมากกว่าก่อนดำเนินการวิจัย

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาแม่ข่ายทั้ง 12 แห่ง ที่พบว่า หลังการพัฒนามีพัฒนาการดีกว่าก่อนการพัฒนา ทั้งนี้ เป็นผลจากกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มีการส่งผ่านตั้งแต่ระดับแม่ข่าย ระดับจังหวัด จนถึงลูกข่ายในระดับสถานศึกษา สอดคล้องกับทฤษฎีการเสริมพลังอำนาจที่ชื่อว่า Murrell-Amstrong Empowerment Matrix (Hawks, 1992 อ้างถึงใน เทวี พรหมมินตะ. 2544) ที่ระบุว่า การเสริมพลังอำนาจมี 6 ขั้นตอนคือ 1) การให้ความรู้หรือการศึกษา เพื่อเป็นการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้ 2) การเป็นผู้ชักนำ 3) การเป็นที่ปรึกษา การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น 4) การเตรียมการ ทั้งทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์ต่างๆ เพื่อความสำเร็จ 5) มีแบบแผน รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์กร และ 6) การดำเนินการ เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีตหรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์กรในการเตรียมดำเนินการให้ดีที่สุด รวมถึงนักวิจัยในแต่ละแม่ข่าย ที่เน้นกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน กล่าวคือการร่วมรับรู้ถึงปัญหา อุปสรรคต่างๆ ร่วมกัน โดยมีที่ปรึกษาคอยให้คำชี้แนะ โดยการตัดสินใจเป็นไปโดยกรรมการเครือข่ายแต่ละจังหวัด ซึ่งสอดคล้องตามแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวานิช. 2545 ; Greenwood ; & Levin. 1998) ที่กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการจะเป็นแบบมีส่วนร่วมได้ต้องเป็นการดำเนินงานภายใต้ทีมงานร่วมกันระหว่างนักวิจัย และสมาชิกในองค์กรหรือชุมชน ในการที่จะร่วมกันค้นหาวิธีการพัฒนาภายใต้สถานการณ์นั้นๆ การวิจัยปฏิบัติการจึงมุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และสนับสนุนการแสดงผลงาน

นำไปสู่สภาพของความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนจึงเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรหรือชุมชนร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์ เนื่องด้วยทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาขององค์กร/ชุมชน และหาแนวทางแก้ไขปัญหา ทุกคนเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนาที่ว่าจะแก้ไขปัญหานั้น กระบวนการวิจัยจึงดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้วิจัย

และจากการที่ลูกข่ายในระดับสถานศึกษา สามารถพัฒนานวัตกรรมและนำไปสู่การปฏิบัติ และมีการประเมินผลภายใต้ตัวแปรที่ศึกษาอย่างชัดเจน ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาพรวมที่สะท้อนในระดับประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของ Calhoun (1993) ที่ได้จำแนกลักษณะการนำวิจัยการปฏิบัติที่นำมาใช้ในวงการศึกษามี 3 ลักษณะคือ 1) การทำวิจัยโดยครูรายบุคคล โดยจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยเป็นการเปลี่ยนแปลงในห้องเรียนใดห้องเรียนหนึ่ง 2) การทำวิจัยปฏิบัติการแบบร่วมแรงร่วมใจ โดยจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยขึ้นอยู่กับครูที่มีส่วนร่วมในการทำวิจัย ซึ่งอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ปัญหาภายในห้องเรียนใดห้องเรียนหนึ่ง หรือเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกันในหลายๆ ห้องเรียน และ 3) การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบกระจายทั่วทั้งโรงเรียน โดยจุดมุ่งหมายและการกำหนดขอบเขตของปัญหาในการทำวิจัยได้มาจากสมาชิกในโรงเรียน กระบวนการทำงานเป็นการตัดสินใจของสมาชิกในโรงเรียนที่ได้อบรมร่วมกัน ซึ่งในบริบทของการบริหารเครือข่ายในแต่ละภูมิภาคต่างมีลักษณะของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะที่ 2 และ 3 มากที่สุด เพราะการมีจุดเน้นของการวิจัยที่มองปัญหาหรือเป้าหมายของการวิจัยร่วมกัน ย่อมส่งผลต่อการวิจัยที่ไปในทิศทางเดียวกัน

รวมถึงการดำเนินงานภายใต้เครือข่ายการวิจัย ที่มีลักษณะของการขับเคลื่อนแบบ built-in เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การขับเคลื่อนที่อาศัยการเสริมพลังอำนาจที่มีการผ่องถ่ายเป็นทอดๆ จนถึงผู้ปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Reitzug (1994) ที่ได้กล่าวถึงประเภทและโครงสร้างของการเสริมพลังอำนาจว่า ประกอบไปด้วย 3 ประเภท คือ 1) การสนับสนุน คือการสร้างบรรยากาศการวิพากษ์วิจารณ์ ที่เป็นไปเพื่อการสนับสนุน โดยเคารพความคิดเห็น ให้โอกาสปรึกษาหารือหรือแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น พัฒนาระบบการทำงานเป็นทีม 2) การอำนวยความสะดวก คือการวิพากษ์วิจารณ์แบบส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้ทฤษฎีเป็นจุดเริ่มต้นในการทดสอบหรือปรับปรุงแก้ไข 3) ความเป็นไปได้ คือคำวิพากษ์วิจารณ์ที่สามารถทำได้จริง ทั้งนี้การผ่องถ่ายอำนาจ เป็นไปตามโครงสร้างของเครือข่ายที่ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารเครือข่ายวิจัย (พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์. 2548) ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาคือการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้และทักษะการวิจัย โดยรูปแบบของเครือข่ายวิจัยทางการศึกษาใน 2 ลักษณะคือ รูปแบบเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษาที่ใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area-based educational research network) โดยมีผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่น เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลักในการดำเนินการวิจัย และมีนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้สนับสนุนทางวิชาการ และรูปแบบเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษาที่ใช้สถาบันอุดมศึกษาเป็นฐาน (University based educational research network) โดยการริเริ่มของนักวิชาการในมหาวิทยาลัย โดยมีจุดเน้นที่การพัฒนาครู ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการ และการฝึกอบรม และมีแหล่งทุนสนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบการวิจัยของเทศบาลหรือจากท้องถิ่น ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ มีการใช้ลักษณะของการบริหารเครือข่ายทั้ง 2 ลักษณะ

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะศึกษา

1) ข้อเสนอสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

1.1) ควรถือเป็นนโยบายผลักดันให้เขตพื้นที่และสถานศึกษามุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนแบบองค์รวม เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านคุณธรรม สังคม และการเรียนรู้

1.2) ควรมีการพัฒนากระบวนการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหรือส่งเสริมการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรม

1.3) ควรจัดการขยายผลโครงการวิจัยที่เป็น Best Practice ไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ทั่วประเทศ และควรจัดให้มีการสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อกัน ระหว่างโรงเรียนและทีมนักวิจัยทั่วประเทศ

1.4) การคัดเลือกโรงเรียนต้นแบบด้านต่างๆ ควรมีการพิจารณาถึงการกระจายตามเขตพื้นที่อย่างสมดุล การพิจารณา เฉพาะโรงเรียนที่มีความดีเด่นอยู่แล้วเข้าร่วมโครงการพัฒนาต่างๆ ทำให้เกิดการกระจุกตัวของการพัฒนา ที่ไม่กระจายไปสู่สถานศึกษา อื่น และในบางครั้งอาจเป็นการสร้างภาระที่มากขึ้นให้กับโรงเรียนดีเด่นที่ต้องดำเนินกิจกรรมต้นแบบต่างๆ ของกระทรวงมากมาย

1.5) ควรนำผลการวิจัยเสนอต่อรัฐบาล เพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็นวาระ แห่งชาติ และมีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนทุกแห่ง เพื่อดำเนินการเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องจริงจัง โดยให้สถาบันอุดมศึกษา ช่วยเหลือดูแลให้คำแนะนำทางวิชาการแก่โรงเรียน

2) ข้อเสนอแนะสำหรับเขตพื้นที่การศึกษา

2.1) ควรจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนแม่บทในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแบบองค์รวมโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน และ ผลักดันให้สถานศึกษาพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนแบบองค์รวมโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานเช่นกัน

2.2) ควรมีการนิเทศติดตาม กำกับ จากเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินการพัฒนานักเรียน ซึ่งจะสร้างขวัญกำลังใจ ความเข้าใจและความ มั่นใจในการดำเนินงาน

3) ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1) ควรเป็นผู้นำทางวิชาการโดยกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายวิจัยการศึกษาในระดับโรงเรียนด้วยการสร้างครูแกน นำในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เพื่อมาร่วมคิดร่วมพัฒนาโครงการวิจัยการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

3.2) ผู้บริหารควรเป็นที่ปรึกษา อำนวยความสะดวก และสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และการ พัฒนาทีมงานในการวางแผนการพัฒนาและดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้ประสบความสำเร็จ

3.3) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตั้งความคาดหวังให้สมาชิกทุกคนในโรงเรียนมีคุณลักษณะที่ดี ควรมี ความคาดหวังที่สูง แต่ บรรลุได้ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ทั้งนักเรียนและสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน และโรงเรียนได้บรรลุความ คาดหวังเหล่านั้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนางานวิจัยคุณลักษณะศึกษา

1) การดำเนินโครงการวิจัยใช้เวลาในการศึกษาน้อยเกินไป ในการศึกษาวิจัยด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในคราวต่อไปควรมี การขยายเวลาให้มากขึ้น เพื่อทำให้การประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนมีความชัดเจนและน่าเชื่อถือ

2) การประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายวิจัยการศึกษา ควรมีผู้ประสานงานหลักในโครงการดังกล่าวอย่างน้อย 1 - 2 คน เพื่อให้การติดตามความก้าวหน้าและการดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมการวิจัยในชั้นเรียนของครูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิด ประสิทธิภาพมากขึ้น

3) ควรมีการเสริมแรงหรือสร้างขวัญกำลังใจ การดำเนินงานของครูหรือโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายด้วยการประกาศเกียรติคุณ หรือการได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมในโครงการพิเศษระดับประเทศ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

4) การดำเนินการพัฒนานักเรียน ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์

5) การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการวิจัยในชั้นเรียนของครูและบุคลากรในสถานศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ดังนั้นควรเริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจ การให้แบบอย่าง การให้ฝึกปฏิบัติ และการติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูและบุคลากร ตลอดจนการสร้าง ความมั่นใจโดยการจัดให้มีโอกาสในการเผยแพร่ผลการปฏิบัติงาน

6) การจัดกิจกรรมและการส่งเสริมกิจกรรมการวิจัยในชั้นเรียนของครูในสถานศึกษาที่เป็นสมาชิกเครือข่ายวิจัยการศึกษา ควรเน้นการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ครูโดยตรง เพื่อเป็นการบริหารงบประมาณอันจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด และยังเป็นกลยุทธ์ที่เสริมพลังอำนาจครูซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะศึกษาที่ดี

1) ส่งเสริมการนำนวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา โดยเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ

2) รูปแบบการปฏิบัติต่อนักเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน โรงเรียนที่มีการบังคับและควบคุม นักเรียนมีแนวโน้มที่จะต่อต้านส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสการพัฒนาคุณลักษณะ ในทางตรงข้ามหากสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนเป็นแบบช่วยเหลือเกื้อกูล เปิดเผยและจริงใจ ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในด้านความรู้สึกที่ดีต่อสังคม โดยนักเรียนจะรู้สึกผูกพันกับโรงเรียนและเพื่อน

3) ครูควรมีพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดี พฤติกรรมที่ดีของครูถือได้ว่าเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาคุณลักษณะ เพราะนักเรียนสามารถเห็นและเลียนแบบการกระทำตามพฤติกรรมต่างๆ ของครูได้โดยตรง เช่น ถ้าครูมีพฤติกรรมเห็นอกเห็นใจ มีความเมตตา นักเรียนก็จะเลียนแบบพฤติกรรมเหล่านั้น ในทางกลับกันหากครูมีพฤติกรรมก้าวร้าว และโกหก ก็จะทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมเหล่านั้น

4) ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดคุณลักษณะศึกษา เนื่องจากผู้ปกครองมีบทบาทในการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนเมื่อยังเด็ก ดังนั้นหากโรงเรียนและผู้ปกครองร่วมมือจะช่วยให้การจัดคุณลักษณะศึกษาประสบความสำเร็จ

5) การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไม่ว่าจะใช้กลยุทธ์ใดในการขับเคลื่อนก็ตาม สิ่งที่ควรคำนึงคือ การสร้างให้เป็นนิสัยโดยให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำแก่นักเรียนด้วยความเข้าใจ ด้วยความรักและความเมตตา ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญ คือ การปลูกฝังและพัฒนาพฤติกรรมนั้นต้องใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติ

6) ควรมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้วยการพัฒนาเป็นหลักสูตรเชิงบูรณาการ หรือบูรณาการเข้าไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นองค์รวม ว่าแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างก็พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เหมาะสมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตน และเมื่อพิจารณาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้แล้ว ก็จะแสดงถึงการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ครบถ้วนทุกมิติ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่าย

- 1) เครือข่ายวิจัยทางการศึกษาหากได้มีการเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นปกติ นอกเหนือจากการร่วมงานวิจัยเฉพาะเรื่องหรือจัดกิจกรรมเฉพาะกิจ จะทำให้เกิดความเป็นเครือข่ายอย่างแท้จริง
- 2) เครือข่ายต้องมีบุคลากรที่พร้อมจะทำงานในศูนย์เครือข่าย เพื่อทำหน้าที่ประสานงานกับเครือข่ายเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง
- 3) การขับเคลื่อนการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การใช้กลยุทธ์เครือข่ายน่าจะช่วยแบ่งเบาภาระของหน่วยงานตามสายงานได้มาก และเครือข่ายวิจัยการศึกษาสามารถทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้เพราะสมาชิกได้พัฒนาทักษะกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้ แต่การที่จะทำให้เครือข่ายมั่นคงและยืนยาว ต้องเอาใจใส่ต่อการประสานงาน การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดในสมาชิก และการมีกิจกรรมต่อเนื่อง การมีส่วนร่วม และรู้สึกเป็นส่วนส่วนพหุภาคี ร่วมรับผิดชอบที่จะทำให้ภารกิจของเครือข่ายบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมาย การมีสถาบันอุดมศึกษาหรือสมาชิกเครือข่ายที่มีความพร้อมทางด้านวิชาการจะช่วยได้มากในการเสริมพลังอำนาจด้านความรู้ความสามารถ ความมั่นใจในการปฏิบัติงานของสมาชิก แต่ต้องดูแลหรือให้เกิดความรู้สึกว่าสมาชิกทุกฝ่ายต่างได้ประโยชน์ระหว่างกันและแต่ละฝ่ายรู้สึกว่าร่วมกันแล้วต่างก็เข้มแข็งกว่าเดิม และได้ผลลัพธ์ดีกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรพัฒนารูปแบบกลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจให้กับผู้บริหารและครู โดยความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นแม่ข่ายกับสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นลูกข่าย และเขตพื้นที่การศึกษา
- 2) ควรศึกษาแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการใช้กลยุทธ์การเสริมพลังอำนาจให้แก่ครูในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน
- 3) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมปฏิบัติการวิจัยของครูในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน
- 4) ควรศึกษาปฏิกริยาร่วมระหว่างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนและการใช้นวัตกรรม ต่อการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน
- 5) ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยโอกาสกลุ่มต่างๆ
- 6) ประเด็นที่ยากลำบากในการพัฒนาคุณลักษณะคือ ความครบถ้วนขององค์ประกอบที่รวมกันเป็นคุณลักษณะแต่ละตัว เช่น การกระทำ ความคิด ความรู้สึก แรงจูงใจ ความแข็งแกร่ง การวัดที่พฤติกรรมอย่างเดียวไม่เป็นหลักประกันคุณลักษณะ แต่หากจะวัดพฤติกรรม ควรมีการวัดซ้ำเพื่อศึกษาความคงทนของพฤติกรรม
- 7) ควรขยายจำนวนโรงเรียนที่ทำวิจัยให้มากขึ้น และศึกษาคุณลักษณะที่จำเป็นอื่นๆ เพิ่มเติม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อความรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในระยะต่อไป
- 8) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายที่เกิดจากสมาชิกเครือข่ายที่มีระดับเท่าเทียมกันทั้งในเชิงวิชาการ การให้บริการการศึกษา เปรียบเทียบกับการพัฒนาเครือข่ายที่อาศัยสถาบันอุดมศึกษาเป็นแกนเครือข่าย

9) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมคุณลักษณะศึกษา โดยนำแนวคิดของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (information and communication technology) มาบูรณาการกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาตัวแปรด้านช่วงวัย สถานะทางเศรษฐกิจ สภาพทางครอบครัว หรือปัจจัยด้านอื่นๆ ของนักเรียนประกอบ

www.thaiedresearch.org